

Гнатів О. Б.
*к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного
права і процесу,
Західноукраїнський національний університет*

Ефективність підсистеми «Електронний Суд»

Процес цифровізації судочинства розпочався ще в далекому 2012-му році, коли було запроваджено «Єдиний державний реєстр судових рішень». Повномасштабне вторгнення російської федерації у лютому 2022-го року, тільки пришвидшив реформацію судової системи, яка повільно, без будь-якого поспіху проходила в Україні. Гостра потреба забезпечити неперервність і, найголовніше, безпеку правосуддя в умовах воєнного стану, змусила державу пришвидшити запровадження електронного судочинства. В короткі терміни вдалося створити досить ефективний механізм, який власне дозволив вирішити поставлені завдання. Проте як це не рідко буває, проведення реформ в пришвидшеному режимі, завжди супроводжуються цілою низкою недоліків. Тому, незважаючи на високу ефективність, яку продемонструвало електронне судочинство, в його роботі наявні численні технічні недоліків, вирішення яких є важливим завданням для завершення реформи правосуддя.

Дослідженню проблеми, яка пов'язана із коректною роботою підсистеми «Електронний Суд», визначенню її недоліків та способів їх вирішення, приділили увагу у своїх наукових працях, такі вчені-теоретики, як: В. О. Кібець, І. А. Середницька, М. М. Ясинок, О. Р. Кібенко, В. В. Сердюк, М. Я. Швець, В. В. Білоус, О. В. Скович-Павлів, І. О. Котович, П. В. Цимбал та інші.

Майже чотири роки відбувалася підготовка запровадження електронного судочинства. Тільки з рішенням Вищої Ради від 17.08.2021 за № 1845/0/ 15-21, яким затверджено Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) відбувся процес його реального запровадження. Тоді як, офіційно підсистема «Електронний Суд», розпочала свою діяльність для всіх охочих, тільки з 5-го жовтня 2021 року [10, с. 38–39].

Варто зауважити, що станом на кінець 2021-го року, використання таких модулів ЄСІТС, як: «Електронний кабінет», «Електронний Суд» та підсистеми відеоконференцзв'язку, не було обов'язковим. Оскільки, як виявилось система мала цілу низку технічних проблем, які поступово усувалися [8, с. 237].

Згодом, модуль «Електронний Суд», став обов'язковим для великої кількості осіб, але при цьому має численні проблеми. Ми не будемо розглядати такі його недоліки, як: цифровий розрив серед населення, тобто – відсутність у них доступу до Інтернету; захисту конфіденційної інформації від її незаконного поширення тощо. Ці більше філософські проблеми, «були, є і будуть», адже мають загальний характер та не можуть бути вирішені державою швидко та ефективно. Водночас проблеми технічного характеру, які виникають в процесі користування електронним судом цілком реально вирішити протягом короткого проміжку часу [8, с. 237; 4, с. 104–105].

На жаль, станом на кінець 2024-го року, підсистема «Електронний Суд»,

не позбавлена технічних недоліків. В сукупності всі вони викликають серйозні незручності в користування ЄСІТС[4, с. 104].

Проаналізуємо певні недоліки, на вирішення яких законодавцю та Державній судовій адміністрації необхідно звернути увагу.

Необхідність перед поданням кожної заяви, прикріпляти ордер, доручення або інший документ, який підтверджує повноваження представника. Оскільки, без долучення одного з вище зазначених документів, підсистема «Електронний Суд», технічно, не дозволяє перейти до наступного етапу подання заяви.

В результаті чого представникам доводиться додатково здійснювати лишні дії, і долучати повторно документ, який підтверджує їхні повноваження. Хоча в чинному цивільно-процесуального законодавстві, не передбачено обов'язку для представника, додавати до кожної процесуальної заяви, а також – заяви по суті, довіреність або інший документ, який підтверджує його повноваження. Все це не відповідає основній ідеї та меті електронного судочинства, які полягають в: зручності та оперативності подання заяв до суду [1; 6, с. 105].

Крім цього, такий недолік зумовлює проблеми також для суду. Оскільки, в усіх судах, обов'язково повинні знаходитися фізичні матеріали кожної справ, яка розглядається цим судом. В свою чергу такі матеріали справ, складаються в тому числі, і шляхом роздрукування процесуальних документів, які подаються до суду, за допомогою модуля «Електронний Суд». Враховуючи той факт, що документ, який підтверджує повноваження представника, додається до кожної заяви, яка подана через одну з підсистем ЄСІТС, в якості додатку, то відповідно суд зобов'язаний роздруковувати та прикріпляти до фізичних матеріалів справ, в окремих випадках навіть по декілька десятків ідентичних документів.

Найбільш ефективним способом вирішення цієї проблеми, є додавання на першому етапі, можливості для користувача, поставити відмітку, якою б представник підтверджував наявність в матеріалах електронної справи, копії документа, який підтверджує його повноваження, та дозволяв перейти до етапу подання заяви, без прикріплення будь-яких файлів. Як наслідок, все це у свою чергу дозволить, спростити і пришвидшити процес подання документів для представника за допомогою підсистеми «Електронний Суд», та зменшити завантаженість судів і зекономити державні кошти.

Необхідність прикріпити документи, який підтверджує оплату судового збору заявником, або – звільняє її від сплати судового збору. При поданні заяв: про виклик свідка, про витребування доказів, про забезпечення доказів, про відвід, про призначення експертизи, про витребування справи з іншого суду, а також заяв про поновлення процесуального строку та в деяких інших заявах, які подаються через підсистему «Електронний Суд», необхідно додати документ, який підтверджує оплату чи звільняє особу від сплати судового збору. Тоді як, положеннями норм Закону України «Про судовий збір», не передбачено обов'язок сплачувати судовий збір за подання до суду таких заяв [2].

Як наслідок виникають аналогічні проблеми, як і у випадку із додаванням документу, який підтверджує повноваження представника. Однак скористатися «лайфхаком» з видаленням зайвого документу не вдасться. Адже етап в

якому потрібно вказати відомості про судовий збір знаходиться після – формування додатків. Як наслідок деякі представники, на цьому етапі формування заяв, завантажують документу, який підтверджує їх повноваження. Проте це не є вирішенням технічної проблеми [3, с. 106–107].

Ще однією проблемою є те, що в умовах частих блекаутів та нестабільності роботи телекомунікаційного обладнання адвокати та інші учасники судових справ не повинні відповідати за ризики технічної неможливості участі у відеоконференції під час судового засідання.

Аналізуючи Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням ВРП від 17.08.2021 № 1845/0/15-21, варта звернути увагу на його п.46.

Відповідно до чинної редакції, за наявності в суді технічної можливості учасник справи у порядку, встановленому процесуальним законом, може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за допомогою власних технічних засобів.

При цьому також встановлено нормою ч. 5 ст. 212 ЦПК України, що ризики технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

В умовах сьогодення, вважаємо дане положення надмірним тягарем для учасників справи та думається, що дана норма щодо ризиків технічної неможливості участі у відеоконференції, має бути вилучена на законодавчому рівні.

На нашу думку, реальним шляхом ефективної роботи «Електронного Суду», є перевірка процесуальних норм та приведення у відповідність до вимог чинного цивільно-процесуального законодавства складових даної підсистеми.

Звичайно, на перший погляд може здатися, що зазначені технічні недоліки не мають суттєвого впливу на ефективність функціонування електронного судочинства. Проте в сукупності ці проблеми, а також інші, що залишилися поза межами цього аналізу через обмеження обсягу наукової роботи, суттєво підривають основну ідею електронного правосуддя. Оскільки ЄСІТС створювався для забезпечення зручного та оперативного подання процесуальних документів до суду, наявність таких недоліків у його функціонуванні ускладнює цей процес і змушує користувачів витрачати більше часу, ніж передбачалося, що суперечить основному призначенню системи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV. Дата останнього оновлення: 19.10.2024. *Верховна Рада України. Офіційний веб-портал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 18.04.2025).
2. Про судовий збір : Закон України від 08.07.2011 року № 3674-VI. Дата останнього оновлення: 13.05.2024. *Верховна Рада України. Офіційний веб-портал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17/ed20110708#Text> (дата

звернення 18.04.2025).

3. Кібець В. О. ЄСІТС як цифрове майбутнє судової системи. *Правові горизонти/Legal horizons*. Суми, 2020. Вип. 22 (35). С. 105–109.
4. Котович І. О. Електронне судочинство в Україні. Чому майже вдалося. *Scientific Achievements and Innovations as a Way to Success : XXI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вільнюс, 1-3 трав. 2024 р.)*. Вільнюс, Литва, 2024. С. 103–105.
5. Никон О. З. Правовий аналіз сучасного стану цифровізації системи правосуддя в Україні крізь призму юридичних позицій Конституційного Суду України. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. Київ, 2024. № 9 (37). С. 457–473.
6. Середницька І. А., Андрієнко І. С. Електронний Суд в Україні: деякі аспекти реалізації. *Цифрова трансформація права: ЄС та Україна : матеріали 1-ї міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 квіт. 2024 р.)*. Харків : ХНУВС, 2024. С. 103–107.
7. Скочиляс-Павлів О. В. Сучасний стан електронного судочинства в Україні. *Київський часопис права*. Київ : КУПНАНУ, 2024. № 1. С. 207–211.
8. Факас І. Б. Удосконалення електронного судочинства як гарантія ефективного доступу до правосуддя. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. Київ: КНУДТ, 2023. № 1. С. 235–237.
9. Ярема О. Г., Карпенко Ю. В. Поняття електронного судочинства. Переваги та недоліки запровадження. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 8 груд. 2023 р.)*. Львів : ЛДУВС, 2023. С. 229–232.
10. Ясинок М. М., Котвяковський Ю. О. Електронний Суд у цивільному судочинстві України. *Приватне та публічне право*. Суми, 2023. № 1. С. 36–42.

УДК 347.4

Лучко Р. М.

*здобувач кафедри цивільного права і процесу,
Західноукраїнський національний університет*

Правова природа смарт-контракту

В сучасних умовах еволюціонування суспільних відносин в Україні, зокрема їх дедалі більшої цифровізації та інтеграції в загальносвітові процеси, важливим завданням є переосмислення загальної парадигми щодо договору як-такого, а також його форми. Наразі в спеціальній науковій літературі широко застосовуються такі поняття як технологія блокчейн, Big Data, IoT тощо. Позатим, правове регулювання в Україні відносин, пов'язаних з ними, безумовно не встигає за наявними економічними реаліями їх існування та застосування.

Загальновідомо, що похідним від поняття «технологія блокчейн» є «смарт-контракт», який уже знаходить своє застосування в правовому полі окремих країн. Прийнято вважати, що це різновид договору в формі